

Endometriosis - det är mycket nu

GynOp användarmöte
8:e november 2019

Nytt om endometriosis

- Nationella riktlinjer- Socialstyrelsen
- Utvärdering, indikatorer och målnivåer - Socialstyrelsen
- Systematisk översikt - SBU
- Försäkringsmedicinskt beslutsstöd - Socialstyrelsen
- Webbaserad utbildning- Socialstyrelsen
- Nationella råd - Endometriosis-ARG
- Högspecialiserad vård - Socialstyrelsen

Nationella riktlinjer för vård vid endometriosis - stöd för styrning och ledning

- Publicerad december 2018
- Underlag för prioriteringar inom vården
- Stimulera användandet av vetenskapligt grundade behandlingar

Nationella riktlinjer

Rekommendationer

Hälso- och sjukvården bör

- erbjuda basal hormonell behandling med monofasiska kombinerade preventivmedel till personer med misstänkt eller verifierad endometrios och smärta (*prioritet 2*)
- erbjuda basal hormonell behandling med gestagena läkemedel till personer med misstänkt eller verifierad endometrios och smärta (*prioritet 2*).

Nationella riktlinjer

Rekommendation

Hälso- och sjukvården bör

- erbjuda diagnostisk laparoskopi till personer med misstänkt endometrios, smärta samt otillräcklig effekt av basal hormonell behandling (*prioritet 3*).

Läs mer på:

<https://www.socialstyrelsen.se/regler-och-riktlinjer/nationella-riktlinjer/slutliga-riktlinjer/endometrios/>

Utvärdering, indikatorer och målvärden

- Till för att kunna utvärdera hur de nationella riktlinjerna följs
- Första grundläggande utvärderingen publicerad i sept -19
- GynOp bidrar med data
- Inga målvärden framtagna

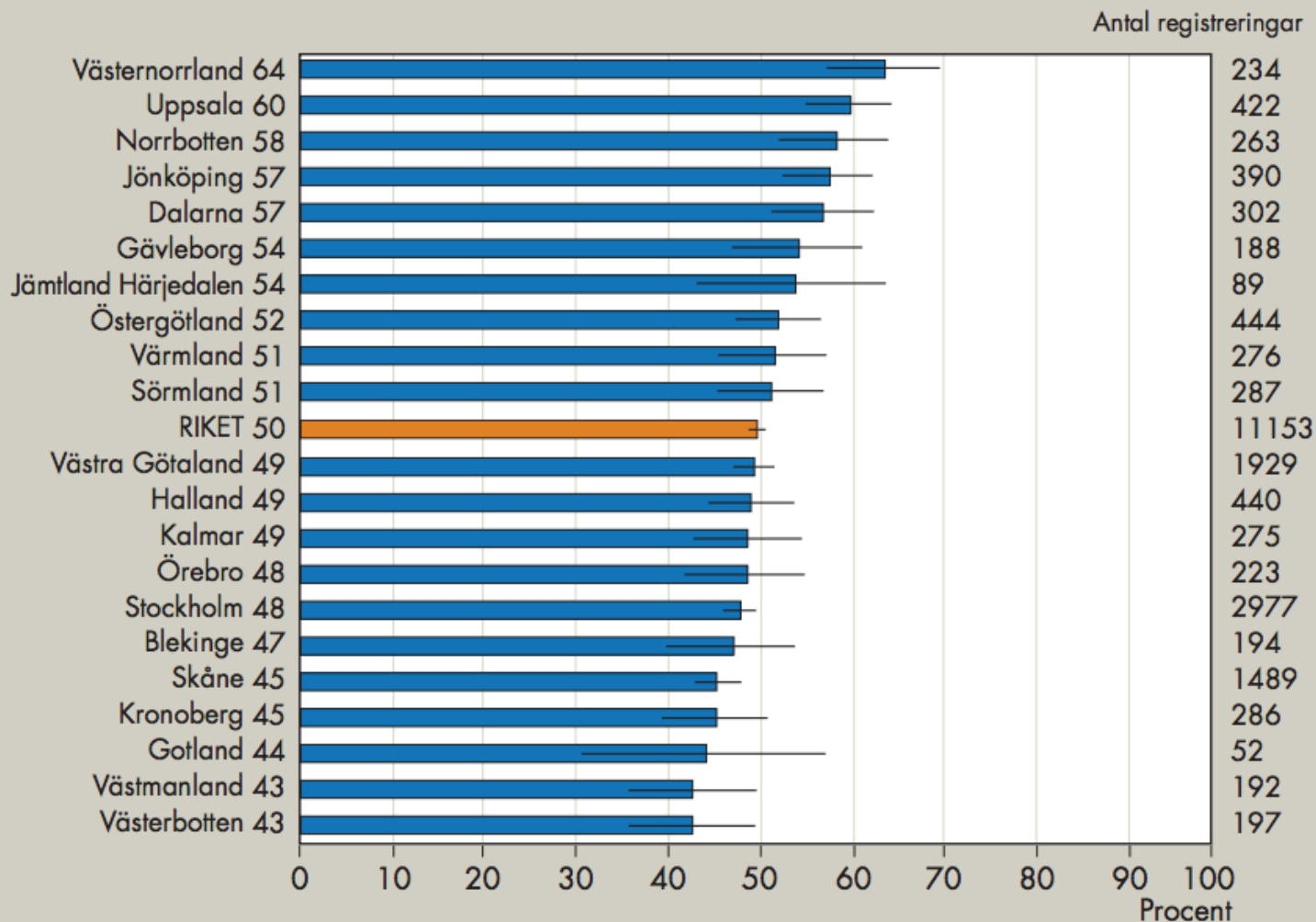
Utvärdering

- Identifiera förbättringsområden:
  - Fler behöver ha en rutin för smärtlindring vid akuta vårdbesök
  - Fler patienter behöver erbjudas hormonell behandling
  - Det behövs bättre uppföljning av behandlingseffekten
  - Fler kvinnokliniker behöver ha ett multiprofessionellt endometriosteam
  - Det behövs bättre tillgång till smärtspecialist
  - Mer personal behöver få fortbildning

Diagram 2. Optimerad hormonell behandling innan laparoskopi

Andelen personer, under 50 års ålder, som genomgått laparoskopi på grund av olika smärttillstånd som kan kopplas till endometrios, och som innan operationen har behandlats med optimerad hormonell behandling, 2013–2017.

Källa: Patientregistret och läkemedelsregistret (Socialstyrelsen).

Information

**MYCKET MENSVÄRK
ÄR INTE OK!**

Utbildning

- <https://utbildning.socialstyrelsen.se/course/view.php?id=749>

Systematisk översikt SBU

- ▶ Trots många studier finns det stora kunskapsluckor inom området. Det är viktigt att framtida forskning standardiseras avseende studieupplägg. Andra angelägna forskningsområden är diagnostik hos kvinnor med symptom som kan stämma med endometriosis samt att studera effekten av kirurgisk behandling.

Tabell 2
 Sammanfattning av effekter av hormonbehandling¹ och det vetenskapliga underlaget.

Jämförelse	Mens-smärta	Djup samlags-smärta	Bäcken-smärta	Smärta ²	Livs-kvalitet	Bentäthet
Kvinnor som enbart genomgått diagnostik före hormonbehandlingen						
Gestagen jämfört med placebo	Otillräckligt stöd	Studier saknas	Gestagen minskar smärtan. Begränsat stöd	Studier saknas	Studier saknas	Studier saknas
Gestagen jämfört med GnRH-agonist	Likvärdig effekt. Begränsat stöd	Likvärdig effekt. Begränsat stöd	Studier saknas	Likvärdig effekt. Måttligt stöd	Likvärdig effekt. Begränsat stöd	GnRH-agonist större påverkan. Måttligt stöd
GnRH-antagonist (Elagolix) olika doser jämfört med placebo	GnRH-antagonist minskar smärtan. Måttligt stöd	GnRH-antagonist minskar smärtan. Måttligt stöd	GnRH-antagonist minskar smärtan. Måttligt stöd	Studier saknas	Studier saknas	GnRH-antagonist minskar bentätheten. Måttligt stöd
Kvinnor som genomgått kirurgisk åtgärd före hormonbehandlingen						
Gestagen (hormonspiral) jämfört med ingen behandling	Gestagen minskar smärtan. Begränsat stöd	Otillräckligt stöd	Otillräckligt stöd	Studier saknas	Otillräckligt stöd	Studier saknas
Gestagen jämfört med monofasiska p-piller	Otillräckligt stöd	Likvärdig effekt. Begränsat stöd	Likvärdig effekt. Begränsat stöd	Studier saknas	Otillräckligt stöd	Studier saknas

¹ Enbart jämförelser där det fanns vetenskapligt underlag för minst ett utfall

² Sammanvägd resultat för de tre smärtyperna; mens-, djup samlags- och bäckensmärta

Försäkringsmedicinskt beslutsstöd

Vägledning om sjukskrivning vid olika situationer

- Vid symtomfri endometrios, eller endometrios med enstaka dagar med aktivitetsbegränsande symtom, krävs vanligtvis ingen sjukskrivning utöver den första veckan.
  - Vid akut smärtskov på grund av endometrios kan arbetsförmågan vara helt nedsatt upp till fyra veckor, även vid fysiskt lätta arbeten.
  - Vid endometrios med suboptimal behandling kan arbetsförmågan vara nedsatt upp till sex veckor. Exempel på sådana situationer kan vara vid nyinsättning eller byte av behandling, vid utsättning inför planerad graviditet, biverkningar eller otillräcklig effekt av behandling. Om möjligt är partiell sjukskrivning aktuell, alternativt på heltid initialt.
  - Vid endometrios och försämring i samband med graviditet kan arbetsförmågan vara nedsatt på heltid eller partiellt under hela eller delar av graviditeten.
- Efter laparoskopisk adnexkirurgi eller andra icke-avancerade laparoskopiska ingrepp på grund av endometrios och vid fysiskt lätta arbeten kan arbetsförmågan vara nedsatt upp till två veckor på heltid.
  - Efter laparoskopisk adnexkirurgi eller andra icke-avancerade laparoskopiska ingrepp på grund av endometrios och vid fysiskt tyngre arbeten kan arbetsförmågan vara nedsatt upp till fyra veckor på heltid.
  - Efter öppen abdominell adnexkirurgi på grund av endometrios kan arbetsförmågan vara nedsatt upp till sex veckor på heltid, oberoende av arbetsbelastning.
  - Efter hysterektomi och eventuell icke-radikal adnexkirurgi, på grund av endometrios, oavsett metod och vid fysiskt lätta arbeten kan arbetsförmågan vara nedsatt upp till sex veckor på heltid.
  - Efter hysterektomi och eventuell icke-radikal adnexkirurgi, på grund av endometrios, oavsett metod och vid fysiskt tyngre arbeten kan arbetsförmågan vara nedsatt upp till åtta veckor på heltid.
  - Efter hysterektomi med samtidig radikal adnexkirurgi på grund av endometrios kan arbetsförmågan vara nedsatt upp till tre månader på heltid.

Se även <https://roi.socialstyrelsen.se/fmb/endometrios/589>

Högspecialiserad vård

- Utredning belyst behov av koncentration av viss kirurgisk vård för att tillgodose god och lika vård samt tillräcklig kompetens
- Beslut om 5 centrum, ansökningar pågår

Beslut om nationell högspecialiserad vård

Beslut

Socialstyrelsen beslutar att viss vård vid endometriosis, enligt tabellen nedan, ska utgöra nationell högspecialiserad vård och bedrivs vid fem enheter.

Diagnoskod	Avgränsning
N80.1	Endometriosis i ovarium <ul style="list-style-type: none"> • planerad kirurgisk åtgärd på kvinnor i fertil ålder som planerar graviditet • bilaterala endometriom på kvinnor i fertil ålder som planerar graviditet • krossing ovaries • endometriom, med känd eller misstänkt avancerad adherensbildning i lilla bäckenet
N80.2	Endometriosis i äggledaren <ul style="list-style-type: none"> • med känd eller misstänkt avancerad adherensbildning
N80.3	Endometriosis i bäckenets peritoneum <ul style="list-style-type: none"> • med känd eller misstänkt avancerad adherensbildning
N80.4	Endometriosis i septum rektovaginale och i vagina
N80.5	Endometriosis i tarm
N80.6	Endometriosis i ärrvävnad i huden
N80.8	Endometriosis med annan specificerad eller multipel lokalisering
N80.9	Endometriosis, ospecificerad <ul style="list-style-type: none"> • samtliga patienter med misstänkt eller konstaterad djupt infiltrerande endometriosis (DIE) i urinblåsa, urinledare, tarm, ärrvävnad samt annan atypisk endometriosis eller ovanlig lokalisering • patient med endometriosis som ska genomgå hysterektomi och/eller bilat SOE med misstänkt eller konstaterade uttalade adherenser i lilla bäckenet, så kallad "frozen pelvis"

Mer om

- Nationella råd - Endometrios-ARG
- Högspecialiserad vård – Socialstyrelsen

finns i Anna Sofia Melins presentation från användarmötet